

verti po lygiai

Projektas iš dalies
finansuojamas Europos
Sąjungos Teisių, lygybės ir
pilietiškumo programos lėšomis

Projektą „Pajamų atotrūkio tarp moterų ir vyrų skirtumo mažinimas“ Nr.820731 (REC-RGEN-PENS-AG-2017) iš dalies remia Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa (2014 – 2020)

LYČIŲ NELYGYBĖS APRAIŠKOS DARBO RINKOJE

Doc. Dr. Giedrė Purvaneckienė

Druskininkai, 2020 m. rugpjūčio 20 d.

DISKUSIJA - NELYGYBĖS DARBO RINKOJE

- Kokias moterų ir vyrų nelygybes darbo rinkoje galėtumėte įvardyti?
- **Apibendrintai** – vertikali (pareigų) ir horizontali (profesinė) darbo rinkos segregacija

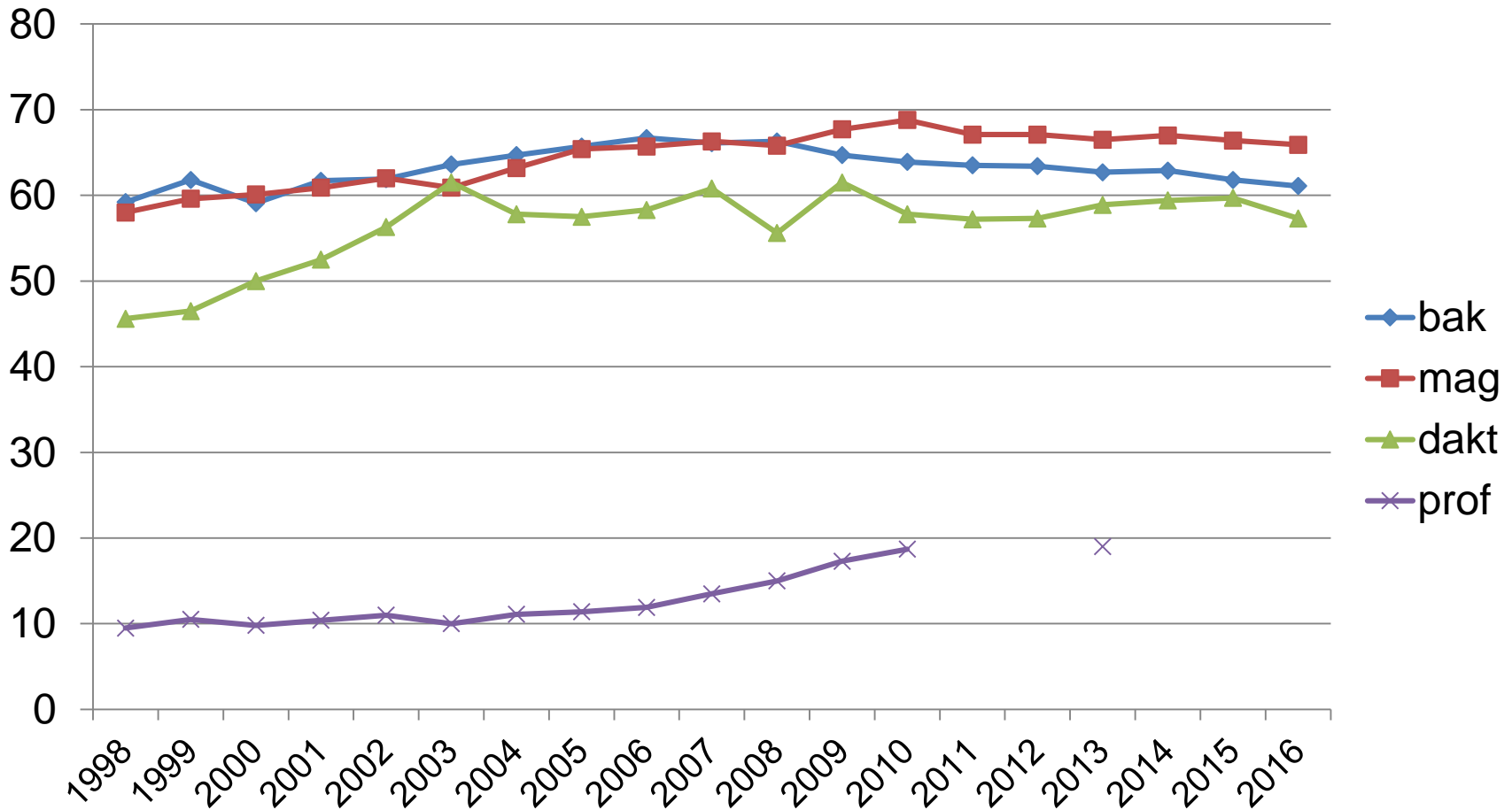

Vertikali moterų ir vyrų segregacija darbo rinkoje

Kai vienos lyties atstovai koncentruojasi aukštesnėse pozicijose ir gauna didesnius atlyginimus, o kitos lyties atstovai koncentruojasi žemesnėse pozicijose ir gauna mažesnius atlyginimus.

Logiška būtų, kad aukštesnes pozicijas turėtų lemti aukštesnis išsilavinimas, bet...

MOTERŲ DALIS, ĮGIJUSIŲ BAKALAURO, MAGISTRTO BEI DAKTARO LAIPSNIUS IR MOTERŲ PROFESORIŲ DALIS, %

UŽREGISTRUOTŲ IR VEIKIANČIŲ ŪKIO SUBJEKTŲ VADOVAI 2015 – 2017 m. , %

METAI (pradžia)	MOTERYS	VYRAI
2015	28,2	71,8
2016	29,7	70,3
2017	29,8	70,2

Filmukas „Stiklinės lubos“,

VERTIKALIOS SEGREGACIJOS PAGAL LYTĮ DARBO RINKOJE PRIEŽASTYS

- Šeimos ir darbo pareigų derinimo galimybių stoka (pertraukos karjeroje vaikų gimdymui ir priežiūrai, „antra pamaina“ namuose ir pan.);
- Moterų vadovių pavyzdžių bei „mentorių“ stoka;
- Klaidingi stereotipai:
 - Vyras protingesnis už moterį;
 - Vyras geresnis vadovas už moterį.
- Patriarchalinės nuostatos:
 - Vyras – pagrindinis šeimos maitintojas, todėl jis turi daugiau uždirbti;
 - Moteriai gyvenime svarbiausia šeima ir vaikai, darbas – mažiau, ji nesiekia daryti karjeros, neambicinga. Toks jos pasirinkimas.

Filmukai „Darbo interviu“ ir „Valdybos posėdis“

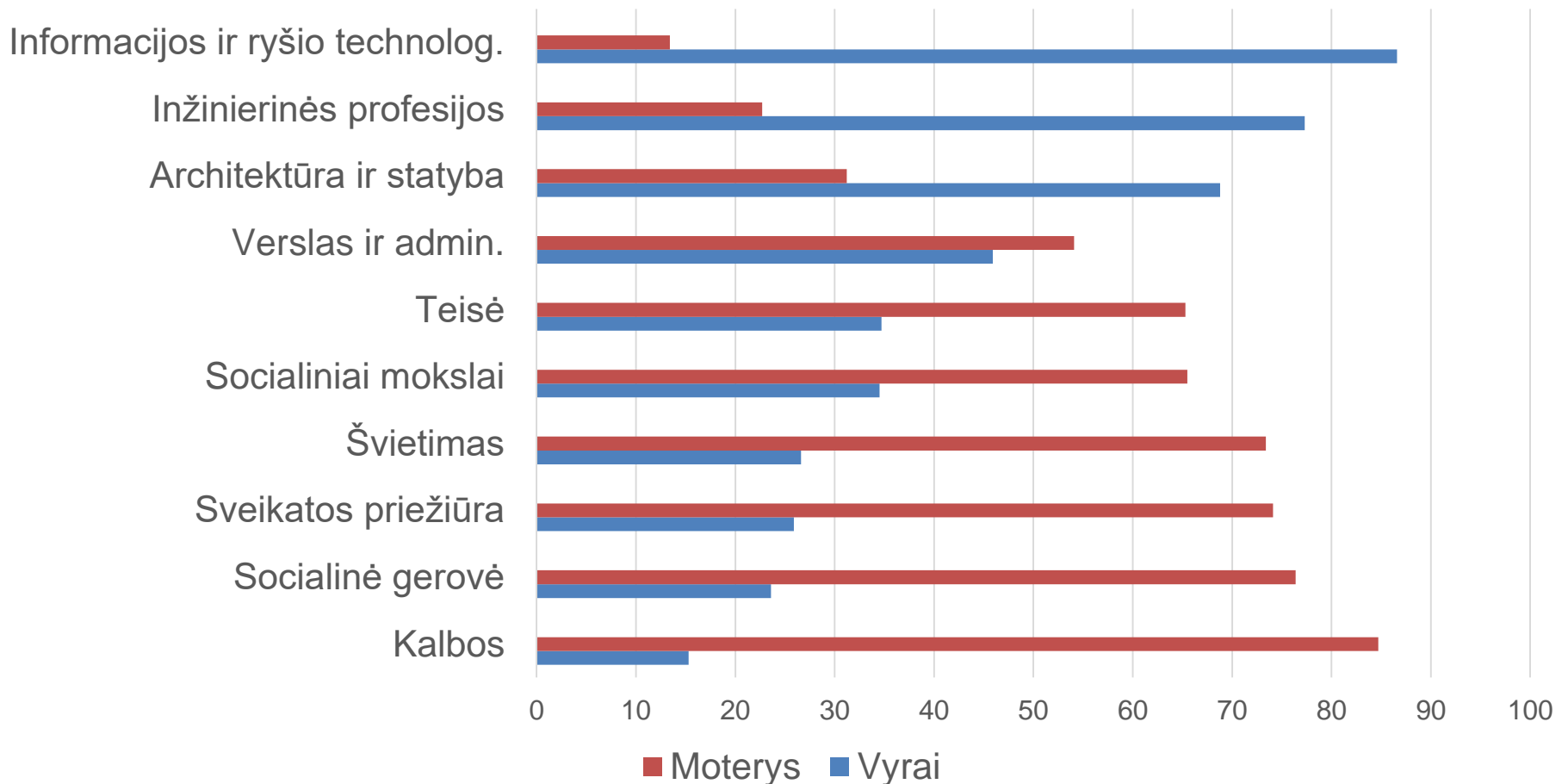

Horizontali (profesinė) segregacija pagal lytį darbo rinkoje

Kai vienos lyties atstovai koncentruojasi geriau apmokamose profesijose, o kitos lyties – mažiau apmokamose profesijose

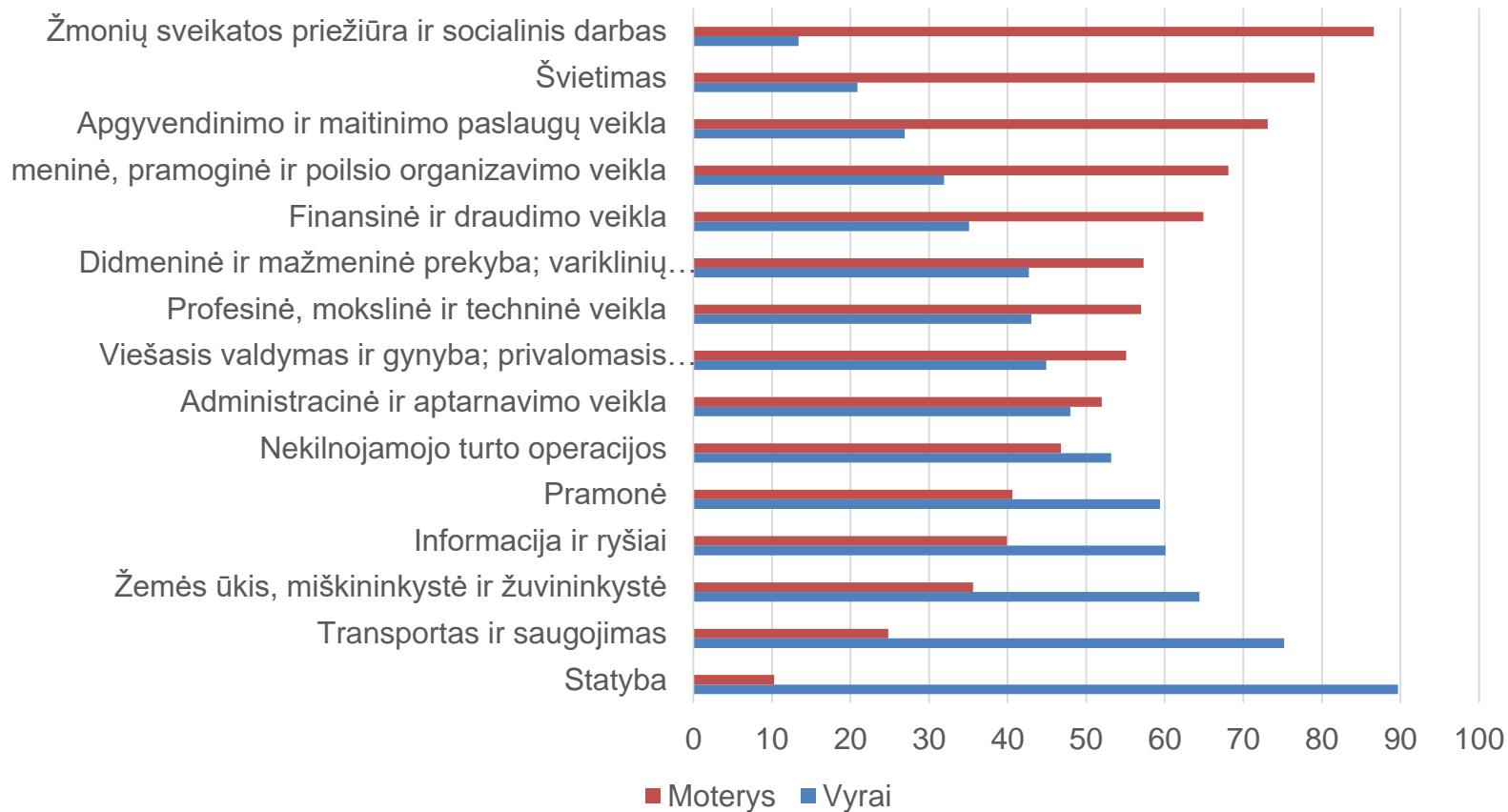
PROFESIJŲ PASIRINKIMAS

Universitetų studentų pasiskirstymas pagal lytį populiariausiose specialybose
2019-2020 m.m., %

MOTERŲ IR VYRŲ PASISKIRSTYMAS EKONOMINĖJE VEIKLOJE 2017 m.

Chart Title

KAŽ KĄ LEMIA IŠSILAVINIMAS DARBO RINKOJE?

- Matėme, kad moterys Lietuvoje turi aukštesnį išsilavinimą, bet tas neturi įtakos vertikaliai segregacijai pagal lytį darbo rinkoje;
- Profesijos pasirinkimas nulemia profesinę (horizontalią) segregaciją

KAS NULEMIA PROFESINĘ SEGREGACIJĄ IR VYRŲ ŽEMESNES

IŠSILAVINIMO AMBICIJAS?

- Atsakymas beveik vieningas – vaikų ugdymas vadovaujantis senais patriarchaliniiais stereotipais, suskirstant viską vaiko gyvenime į tai – kas „vyriška“ ir į tai – kas „moteriška“ (darbai, elgesys, asmenybės savybės, profesijos).
- Švedai, vokiečiai ir italai tyrė, kodėl vyrai atsilieka išsilavinime. Tyrimų rezultatai atskleidė, kad būtent klaidingas suvokimas, kas yra „vyriška“, ir kas yra „moteriška“ (o tuo pačiu nepriimtina, negarbinga „tikram vyrui“) sulauko berniukus iš žemesnių socialinių klasių nuo aukštesnio išsilavinimo siekimo.
- Pastaruoju metu nusistovėjo techninių ir globos profesijų priešprieša, t.y. techninės profesijos – „vyriškos“, o susijusios su globa – „moteriškos“. Jeigu berniukai gabūs matematikai, fizikai, technikai bei technologijoms, t.y. gali projektuoti savo ateitį susijusią su techninėmis profesijomis, tuomet viskas tvarkoje. Jie planuoja būti inžinieriais, konstruktoriais, programuotojais ir pan., ir tai garbingos „vyriškos“ profesijos. Tačiau jei berniukai neturi gabumų šiose srityse, tai net būdami gabūs humanitariniams ir socialiniams mokslams, jie iškrenta iš švietimo sistemos. Nes argi gali būti „tikro vyro“ svajone profesija susijusi su globa: mokytojo, slaugytojo ar socialinio darbuotojo? Stereotipiniam vyrui – griežtai ne. Todėl jie apleidžia mokslus.

KLASINIS ASPEKTAS IR LIETUVA

- Ekspertai pabrėžia, kad labai svarbu atkreipti dėmesį į klasinį aspektą. Kaip žinome, Vakarų šalyse socialinės klasės susiformavo seniai, jos turi savo kultūrą. Aukštesnių klasių kultūra žymiai mažiau paveiki stereotipams, tačiau žemesnių – labai. Iš aukštesnių klasių kilusiems berniukams mažiau svarbus „tikro vyro“ idealas, jiems svarbesnė išsilavinimo vertybė. Todėl ir buvo paminėta, kad tie „vyriškumo“ idealai turi tokią didelę įtaką žemesnių socialinių klasių berniukams.
- Lietuvoje kol kas dar nėra aiškiai susiformavusių socialinių klasių su savo kultūra. Tačiau svarbu tas, kad Lietuvoje vaikų ir jaunimo ugdymas labai stipriai remiasi stereotipais. Tą aiškiai parodo mūsų tyrimų [\[1\]](#) duomenys. Gal dabar, kai aiškėja, kad stereotipai daro net didesnę žalą vyriškajai lyčiai nei moteriškajai, bus pagaliau atkreiptas deramas dėmesys ir imtasi jų naikinimo?

[\[1\]](#) Tyrimų rezultatai pateikti monografijoje „Moteris fiziniuose ir technologiniuose moksluose: mokinė, studentė, mokslininkė. Sud. Aurelija Novelskaitė, Giedrė Purvaneckienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010“.

Filmukas apie estų kalbos mokytojo profesijos
pasirinkimą

**LYČIŲ NELYGYBĖS DARBO RINKOJE
PASEKMĖS VALSTYBEI, MOTERIMS
IR VYRAMS**

PROFESINĖS SEGREGACIJOS PASEKMĖS VALSTYBEI (VISUOMENEI)

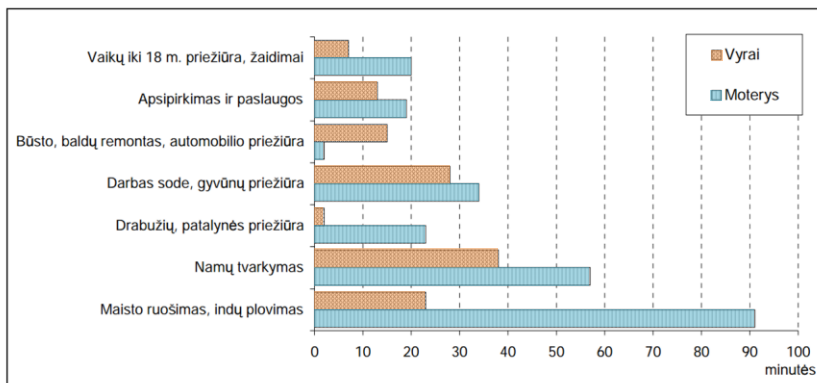
- ES siekia išlikti konkurencinga pasaulinėje ekonomikoje, tačiau Azijos šalių kelias, besiremiantis žiauriu žmonių išnaudojimu, mums netinka. ES stengiasi geriau panaudoti savo gyventojų potencialą, visų pirma sutelkdama dėmesį į geresnį žmonių išsilavinimą.
- Viena iš kliūčių panaudoti visą intelektualinį europiečių potencialą – segreguotas pagal lytį išsilavinimo bei profesijos pasirinkimas, kuris nulemia ir „vyriškų“ bei „moteriškų“ ūkio šakų atsiradimą.
- Šiuo metu visose Europos šalyse jaunų moterų išsilavinimas žymiai aukštesnis nei vyrų, ir šiuo atveju nepanaudojama didelė dalis vyrų intelektualinio potencialo. Taip pat menkai panaudojamas moterų potencialas fiziniuose moksluose bei techninėse profesijose, o vyrų – susijusiose su globa.
- Profesinė segregacija blogai visai visuomenei (nepanaudojamas abiejų lyčių potencialas), moterims (gauna žemesnius atlyginimus, vėliau - pensijas), vyrams (žemesnis išsilavinimas, didesnė bedarbiystė).
- **(Profesinė segregacija kyla iš lyčių nelygybės, stereotipų bei patriarchalinių nuostatų).**

PROFESINĖS SEGREGACIJOS PASEKMĖS MOTERIMS

- Mažesni atlyginimai (2019 m. – 12,4%).
- „Antra pamaina“ namuose.
- Moterys dažniau dirba papildomame darbe: 2018 m. nepagrindiniame darbe dirbo 35,4 % moterų ir 30,4 % vyrų.
- Moterys dažniau dirba ne visą darbo dieną: 2018 m. 9,8 % moterų ir 5,7% vyrų.
- Moterų pensijos mažesnės už vyrų: 2019 m. pradžioje vidutinė moterų socialinio draudimo pensija buvo 338 EUR, o vyrų – 409 EUR, t.t. moterų pensija buvo 21 % mažesnė. (O dar valstybinės, statutinės pensijos, mokslininkų, sportininkų rentos ir t.t.)
- **(Profesinė segregacija kyla iš lyčių nelygybės, stereotipų bei patriarchalinių nuostatų).**

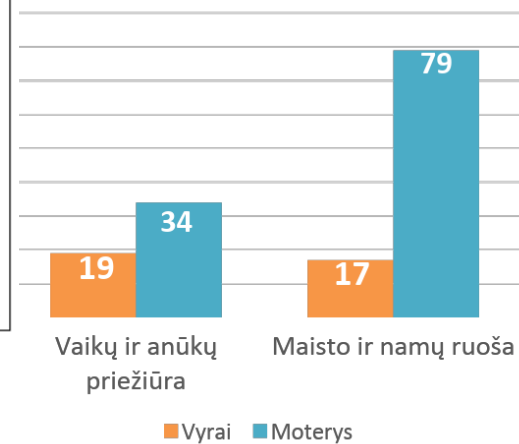
Moterims – vaikų ir buities priežiūros našta

Vidutinis moterų ir vyrų laiko panaudojimas namų ūkio ir šeimos priežiūrai

Gyventojų laiko panaudojimo tyrimas, LSD, 2004

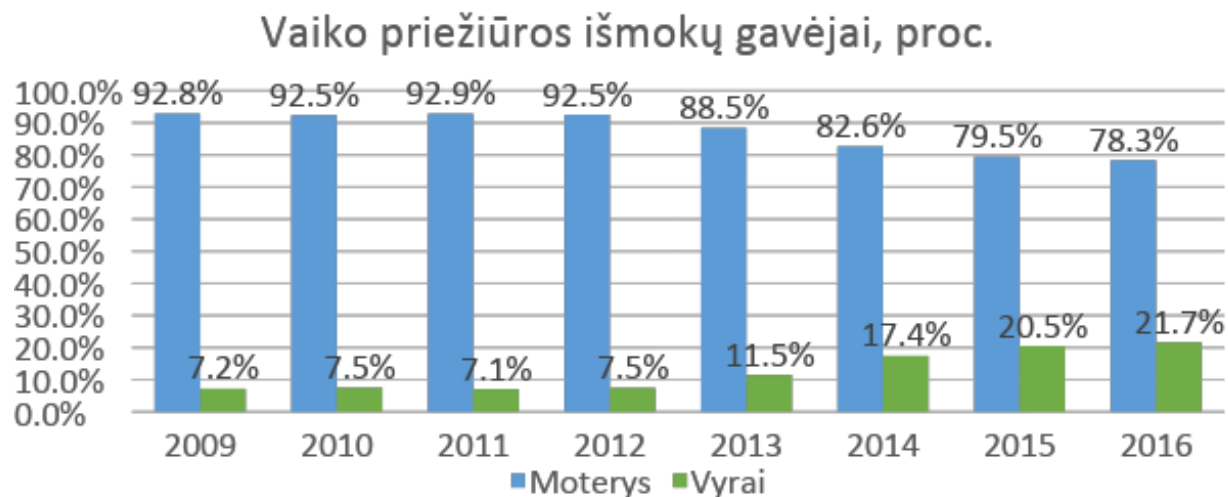
Kasdien 1 val. ir daugiau skiriamas laikas vaikų ir buities priežiūrai, LT

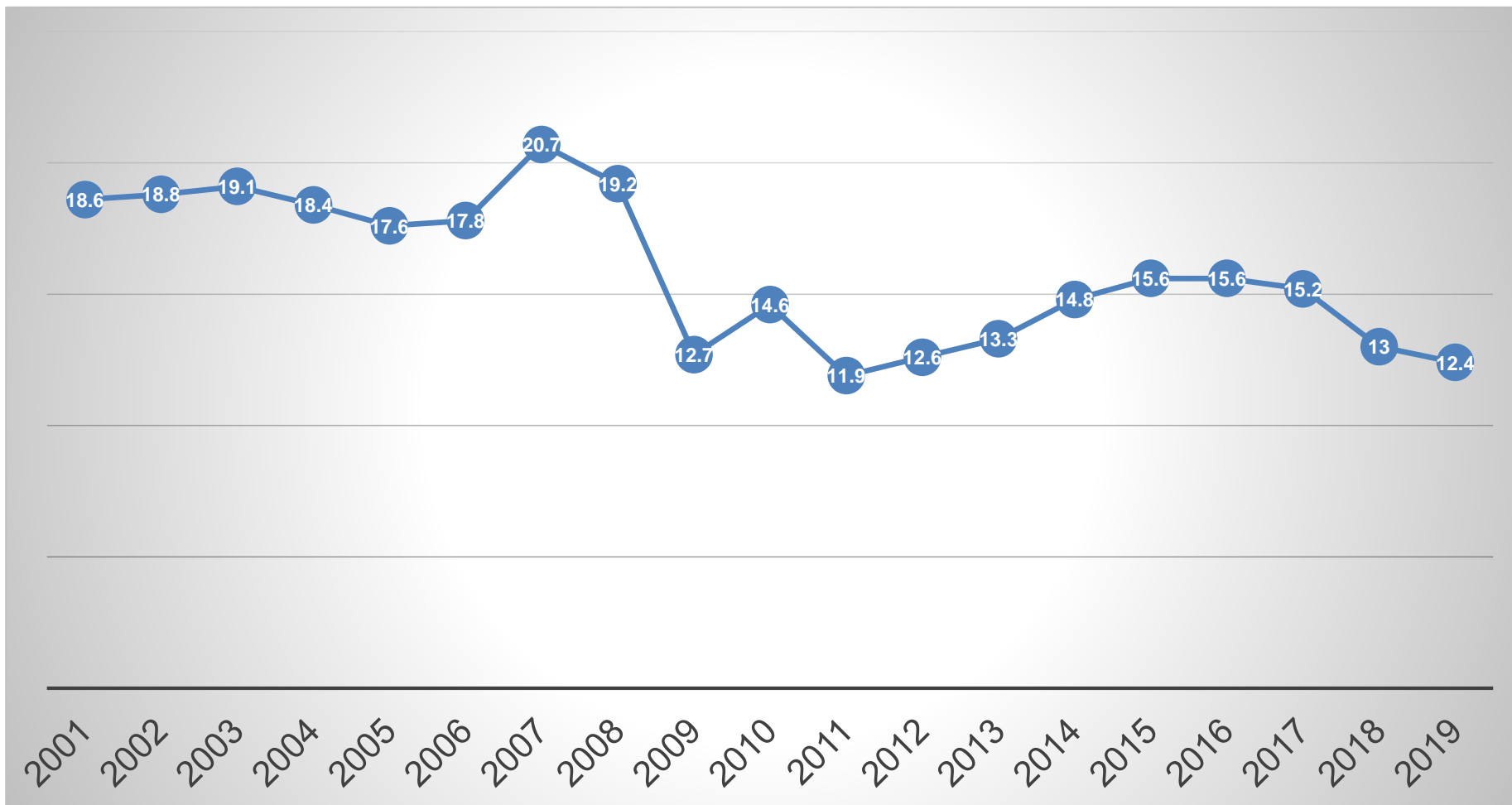
Eurofound, 2015 (Reingardė)

Vyrai retai ima vaiko priežiūros atostogas:

2018 m. vaiko priežiūros išmokas gavo 76 % moterų ir 24 % vyrų. Tačiau pirmais metais šias išmokas gavo tik 7 % vyrų, o antrasis metais – 38 %. Tačiau dauguma jų dirbo, o nedirbo jų žmonos.

Moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo dinamika 2001-2019 m., %

MOTERŲ IR VYRŲ ATLYGINIMŲ SKIRTUMAI LIETUVOJE 2018 m. SKIRTUMAS -13,4 %

DIDŽIAUSIAS, %:	MAŽIAUSIAS, %
1. Visaginas – 30,6	1. Raseinių raj. – 0,3
2. Kazlų Rūdos raj. – 27,9	2. Prienų raj. – 0,6
3. Mažeikių raj. – 23,9	3. Vilkaviškio raj. – 1,0
4. Jonavos raj. – 23,7	4. Elektrėnai – (- 1,2)
5. Pakruojo raj. – 21,5	5. Varėnos raj. – (- 1,5)
6. Klaipėda – 19,7	
7. Kėdainių raj. – 19,3	MOTERŲ ATLYGINIMAS DIDESNIS UŽ VYRŲ 8 SAV.
8. Birštonas – 19,2	Šalčininkų raj. (- 15,8)
9. Akmenės raj. – 17,2	Kalvarijos raj. (- 10,2)
10. Trakų raj. – 16,4	Kelmės raj. (- 6,9)
	Molėtų raj. (- 3,0)
	Zarasų raj. (- 2,4)

MOTERŲ IR VYRŲ VIDUTINĖS VALSTYBINĖS SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJOS 2015-2016 m.

	2015	2016
Moterų vidutinės pensijos, EUR	230,2	238,5
Vyrų vidutinės pensijos, EUR	281,7	290,5
Moterų pensijos dydis, palyginus su vyrų, %	81,7	82,1

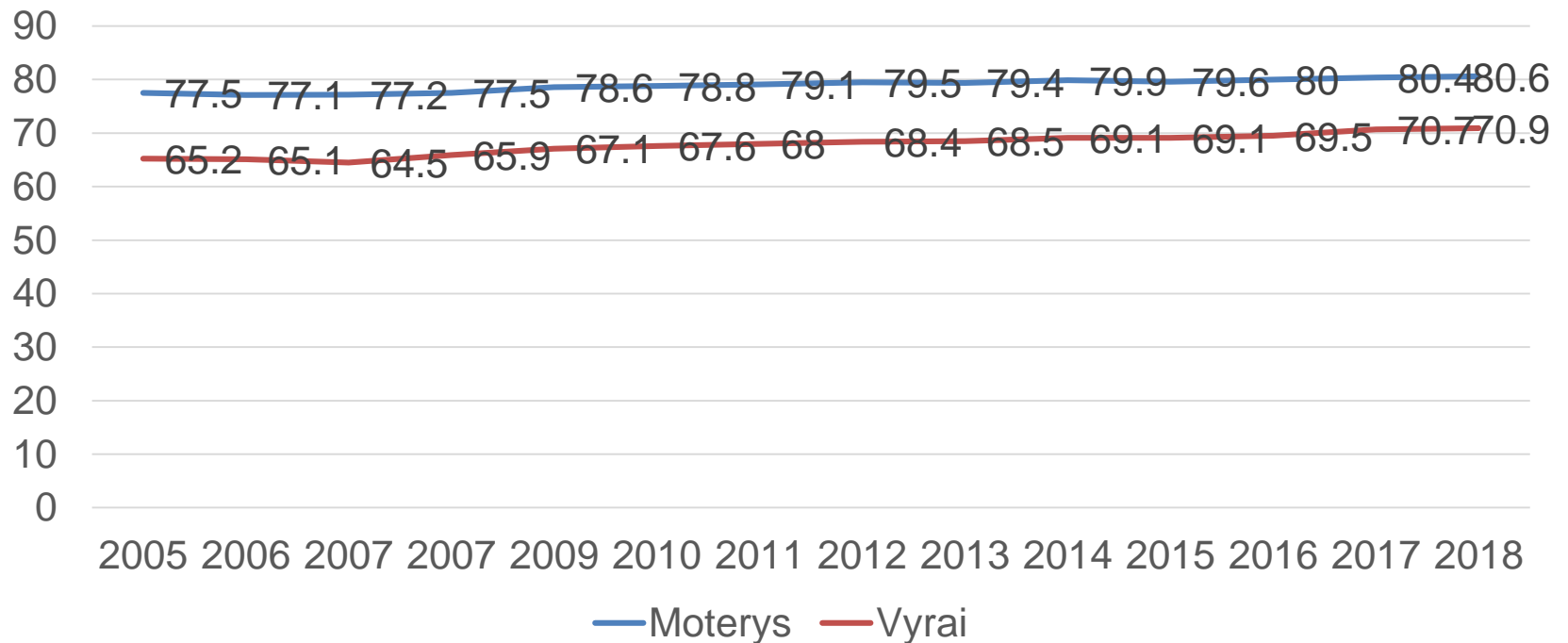
PROFESINĖS SEGREGACIJOS PASEKMĖS VYRAMS

- Žemesnis išsilavinimas.
- Didesnė bedarbiystė: 2018 m. buvo 6,3 % vyrų bedarbių ir 5,5 % moterų.
- Visuomenės spaudimo būti „vyriškais“ neišlaikymas veda prie destruktivaus elgesio.
- Trumpesnė gyvenimo trukmė: 2018 m. vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė buvo 70,9 m., o moterų – 80,6 m., t.y. 9,7 m. ilgesnė.
- **(Profesinė segregacija kyla iš lyčių nelygybės, stereotipų bei patriarchalinių nuostatų).**

Neįgyvendinti vyrų lūkesčiai veda prie (savi)destrukcinės elgsenos

Vyras turi: Gerai uždirbti Išlaikyti šeimą Siekti karjeros Konkuruoti ir nugalėti Būti stiprus, pajėgus, tvirtas Nerodyti jausmų (išskyrus agresiją, pyktį) Pats spręsti savo problemas	Kai nepasiseka: Alkoholio vartojimas Rūkymas Nusikalstamumas Smurtas šeimoje Karas keliuose Savižudybės

LIETUVOJE VYRAI VIDUTINIŠKAI GYVENA APIE 10 M. TRUMPIAU NEGU MOTERYS (Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė)

AR IŠ VISO ĮMANOMA PAKEISTI STEREOTIPUS APIE PROFESIJAS?

- Tyrėjams kartais nusvyra rankos, kai stereotipai taip lėtai kinta.
- Galima, nes darbas, skatinant merginas rinktis fizinius bei technologijos mokslus, daugelyje šalių davė rezultatus. Tik iki šiol beveik niekur nebuvo dirbama su berniukais.
- Galima, nes pedagogo, medicinos darbuotojo, finansininko, teisininko profesijos XX amžiaus pradžioje buvo išimtinai vyriškos, o dabar tapo moteriškomis. Tas rodo, kad nėra jokio objektyvaus pagrindo vyrams jų nesirinkti.
- O pagrindinis argumentas prieš – kad vyrai nesirenka “moteriškų” profesijų dėl to, kad jos menkai apmokamos. Tai – užburtas ratas. Kol vyrų nebus “moteriškose” profesijose, tol jos ir bus menkai apmokamos. Padėtį galima ištaisyti, jei valstybės nustatytų darbo vertes.

POKYČIUS SKATINANTYS VEIKSNIAI (1)

- lygybės politikų darbo vietoje skatinimas, siekiant tinkamai elgtis su moterimis ir kurti lygių lyčių santykių atmosferą;
- konkrečios trukmės neperleidžiamų mokamų tėvystės atostogų suteikimas ir vyrų skatinimas dalyvauti vaikų priežiūroje;
- darbo politikų, kuriomis vyrams ir moterims sudaromos sąlygos dirbti lanksčiai ir iš namų, propagavimas;
- vaikų, ypač jaunesnių negu 3 metų, formaliųjų priežiūros paslaugų plėtra, siekiant palengvinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir grįžimą į darbą po gimdymo;
- pagyvenusių žmonių formaliųjų priežiūros galimybių plėtra;
- neformalios priežiūros paslaugos organizacijose, kuriomis užtikrinamas suderintas vyrų ir moterų dalyvavimas pagyvenusių žmonių priežiūroje;

POKYČIUS SKATINANTYS VEIKSNIAI (2)

- vyrų dalyvavimas lygybės iniciatyvose, kuriose susijusios su lyčių lygybės politikomis ir ją palaikančia praktika;
- lyčių dimensijos įtraukimas į lyčių aspekto integravimo strategijas, nacionalinių ir tarptautinių statistinių duomenų rinkimas ir sistemingas pokyčių ir pažangos lyčių lygybės klausimais vertinimas;
- tikslingas žiniasklaidos ir socialinės tinklaveikos svetainių naudojimas, siekiant kurti pokyčių kultūrą, kuri suardys vyraujančius stereotipus;
- visų socialinių partnerių, įskaitant valstybę, švietimo įstaigas, NVO, organizuotas grupes, profesines sąjungas ir darbdavius, bendradarbiavimas ir sinergija kovojant su stereotipais, lyčių profesine segregacija ir mažinant atlyginimų skirtumą.

COVID – 19 PASEKMĖS MOTERIMS

- Tarp darbuotojų, kurie buvo didžiausiame pavojuje ir artimiausiame sąlytyje su koronavirusu, dauguma moterys. Tai – medicinos ir socialinės darbuotojos, pardavėjos ir kasininkės, valytojos ir t.t.
- Tuo pat metu moterys mažai dalyvavo sprendimų priėmime
- Uždarius viešbučius, viešojo maitinimo įstaigas, kitus verslus, daugelis moterų neteko darbo, ir padidėjo jų skurdo rizika
- Daugelyje „moteriškų“ profesijų (švietimo ir kultūros) prasidėjo nuotolinis darbas arba prastovos
- Užsidarius mokykloms ir darželiams, padidėjo įtampa derinant darbo ir šeimos pareigas bei nemokamo darbo namuose našta
- Karantino metu padaugėjo smurto prieš moteris
- Sumažėjo reprodukcinės sveikatos priežiūros galimybės, ypač nėščiųjų ir gimdyvių

Klausimai?

Dėkoju už dėmesį

giedre.purvaneckiene@gmail.com